ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

І.ЖАНСҮГІРОВ АТЫНДАҒЫ ЖЕТІСУ МЕМЛЕКЕТТІК УНИВЕРСИТЕТІ
ЖЕТЫСУСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМ. И.ЖАНСУГУРОВА

«ІЛИЯС ӘЛЕМІ»
АТТЫ І.ЖАНСҮГІРОВТЫҢ ТУҒАНЫНА
120 ЖЫЛ ТОЛУЫНА ОРАЙ
ӨТКЕН ҒЫЛЫМИ-ТӘЖІРИБЕЛІК КОНФЕРЕНЦИЯ

МАТЕРИАЛДАРЫ

16 – 17 мамыр

МАТЕРИАЛЫ

НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ КОНФЕРЕНЦИИ
ПОСВЯЩЕННОЙ К 120-ЛЕТИЮ И.ЖАНСУГУРОВА
«МИР ИЛЬЯСА»

16 – 17 мая

Талдықорған - 2014

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
І.ЖАНСҮГІРОВ АТЫНДАҒЫ ЖЕТІСУ МЕМЛЕКЕТТІК УНИВЕРСИТЕТІ

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
ЖЕТЫСУСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМ. И.ЖАНСУГУРОВА

«ІЛИЯС ӘЛЕМІ»
АТТЫ І.ЖАНСҮГІРОВТЫҢ ТУҒАНЫНА 120 ЖЫЛ ТОЛУЫНА ОРАЙ ӨТКЕН ҒЫЛЫМИ-ТӘЖІРИБЕЛІК КОНФЕРЕНЦИЯ МАТЕРИАЛДАРЫ

16 – 17 мамыр

МАТЕРИАЛЫ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ КОНФЕРЕНЦИИ ПОСВЯЩЕННОЙ К 120-ЛЕТИЮ И.ЖАНСУГУРОВА
«МИР ИЛЬЯСА»

16 – 17 мая

Талдықорған - 2014

УДК 001(063)
ББК 72
І48

Редакция алқасы: Ә.Е. Бектұрғанов (бас редактор), М.Т. Кантуреев (бас редактордың орынбасары), А.Г. Толамисов,Т.С. Сыдыков, Ш.А. Кыяхметова, А.Алтынбеккызы.

«Ілияс әлемі»
І48 І.Жансүгіровтың туғанына 120 жыл толуына орай өткен ғылыми-тәжірибелік конференциясының материалдары.
Талдықорған, І. Жансүгіров атындағы ЖМУ. 2014. 362 б.
ISBN 978-601-216-232-5

Жинақ материалдары ғалымдарға, докторанттарға, магистранттарға, студенттерге және ғылыми мәселелерімен айналысатын оқырмандарға арналған.

УДК 001(063)
ББК 72

ISBN 978-601-216-232-5

© І.Жансүгіров атындағы Жетісу мемлекеттік университеті, 2014

І.Жансүгіров өз прозасында адамның ішкі әлемін суреттеуде өзінің принциптерін әкелді. Ол адамды барлық қайшылығымен, алуан қырымен артықшылығымен, әлсіздігімен бірден қабылдайды. І.Жансүгіров тұлғасы -әлеуметтік ортаның үстемдігі мен табиғи жаратылысының құдіреті ортасында қоғамға да, өзінің кісілік деңгейіне де, болмысқа да бағынатын, көп жағдайда бір-біріне қарама-қайшы қасиеттерді бойына сыйдыра алатын, кемшілігі де, артықшылығы да бір басына жететін, күрделі де шынайы бейнелер. Көркем әдеби туындыдан автордың шығармашылық тұлғасының қалыптасуы мен көркем шығарманы туындатудағы жеке дара шығармашылық қолтаңбасын тани аламыз. Автордың шығармашылық тұлғасы көркем шығарманың мазмұнында, құрылымында идеялық-көркемдік ұстанымын танытуымен ерекшеленеді.

Адамның психологиялық бейнесін жасаудағы І.Жансүгіров бастан кешкен ізденіс қиындықтары, негізінен, қазақ әдебиетінде бұрын-соңды ондай прозалық тәжірибенің болмағандығына байланысты еді. Сондықтан, біржақты дәстүрлі фольклорлық эстетикадан әрі асып, кейіпкерді белгілі бір қасиеттердің ғана көрінісі етіп қалдырмай, бүкіл қыр-сырымен, қайшылығымен, жан-жақты көрсетуге мүмкіндік беретін тұлға туралы түсінік қалыптастырған І.Жансүгіровтің еңбегі өте зор.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Юнг К.Г. Психология и поэтическое творчество. // В кн. Самосознание европейской культуры XX века. Мыслители и писатели Запада о месте культуры в современном обществе.- Москва: Политиздат, 1991.- 336с.
2. Қирабаев С. Ұлт тәуелсіздігі және әдебиет. Зерттеулер мен мақалалар, портреттер. Алматы: Ғылым, 2001.- 448 б.
3. Жансүгіров І. Бес томдық шығармалар жинағы. 3 том. -Алматы: Жазушы, 1987.-416 б.
4. Сыдықов Т. Қазақ тарихи романының поэтикасы. - Алматы: Арда, 2007.-336 б.
5. Майтанов Б. Қаһарманның рухани әлемі. - Алматы: Жазушы, 1987,- 232б.
6. Дәдебаев Ж. Өмір шындығы және көркемдік шешім. - Алматы: Ғылым, 1991.- 208 б.
7. Қалиева А. Көркем әдебиет: шығармашылық тұлға және психологизм. - Алматы: Сейтжанова ИП, 2012ж.- 200 б.

ІЛИЯС ЖАНСҮГІРОВТІҢ «АБАЙ КІТАБЫ» МАҚАЛАСЫ ХАҚЫНДА

Мәдібаева Қ.Қ., ф.ғ.д., профессор
Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, Алматы қ.

Абай мұрасын игеру, тану қисындары туралы, «Абайтану тарихындағы тоқтамдар, елеулі зерттеу еңбектер туралы ой тоқтатып, ынта қойып зерттей бастағаныма да жарты ғасырдай уақыт болып қалыпты.

Абай атындағы Қазақ мемлекеттік педагогика институтында бізге «Абайтану» арнаулы курсын жүргізген Мекемтас Мырзахметов ағайдың қалауымен сол кісінің жетекшілігімен «Абай өлеңдері мен қара сөздерінің арасындағы сабақтастық» жөніндегі тақырыпта диплом жұмысын жазып қорғайтын болдым.

Ұстазым, филология ғылымдарының докторы, профессор, белгілі абайтанушы, әуезовтанушы-ғалым Мекемтас аға Мырзахметовтың бағыттауымен сол диплом жұмысымда бірқатар салыстырулар, саралаулар жасауға талпынып едім. Көлемі әжептеуір жұмыс жазылған. Абай мұрасына өзімше ден қойып, «зерттей» бастағаным сол уақыт.

Әрбір қайта оқыған сайын қызуы күшейе түсетін, өзгеге әсер беретін Абайдың түпсіз мұхит сынды тұңғиық поэзиясын ол кезде қаншалықты ұғынып, түсінгенімді қазір есімде жоқ. Есімде қалғаны – жұмыс жазу барысында бірталай

ЛДАСТАР» РОМАНЫНДАҒЫ АНТРОПОНИМДЕРДІҢ
ЮЛИНГВИСТИКАЛЫҚ СИПАТЫ 95
тбекова Н.Ж.
ЖЫЛДЫҚ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНІҢ ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫҚ ӘЛЕУЕТТІ
МЫТУДАҒЫ РӨЛІ 98
сембекова Ө.Н.
ЯСТЫҢ БАЛАЛАР ӘДЕБИЕТІНДЕГІ РӨЛІ 104
ныппаева С.Ж.
ИЯС ШЫҒАРМАЛАРЫНЫҢ ТАРИХИ МӘНІ 109
сінов Қ.М.
ИЯСТЫҢ АҚЫНДЫҚ ШЕБЕРЛІГІ 112
шгазинов М.М.
АНСУГІРОВТІҢ ЗЕРТТЕЛУІ ЖАЙЫ 117
ташева С.Х.
ИЯС ЖАНСҮГІРОВТІҢ «ӘНШІ» ӨЛЕҢІН ОҚЫТУ 125
аев А.Т.
ЗАҚ ЖЫРЫНЫҢ ТҰЛПАР ҚҰЛАГЕРІ 130
аева С.Н.
ИЯС ЖАНСҮГІРОВТЫҢ «КҮЙ» ПОЭМАСЫНДАҒЫ МОЛЫҚБАЙ ҚОБЫЗШЫНЫҢ
ЕБЕР ӨНЕРПАЗДЫҚ ДАРЫНЫ 135
абазова Р. Н.
ЛИЯС ЖӘНЕ ҚАЗАҚ ҚОҒАМЫ 137
ызербаева Г.К.
ЗАҚ ҚОҒАМЫНДАҒЫ ІЛИЯС ЖАНСҮГІРОВ 141
интуреев М.Т., Базильбекова Ш.Б.
СҚАР ТАУДАЙ ЖАС ТҰЛҒА 145
асенов Е.С.
ДЕБИ ТІЛ ЖӘНЕ І.ЖАНСҮГІРОВ ПОЭЗИЯСЫ 147
Касымова А.Ф.
ИЛЬЯС ДЖАНСУГУРОВ – ПОЭТ БОЛЬШОГО ДАРОВАНИЯ 151
Кемелбаева А.
ІЛИЯСТЫҢ «ҚҰЛАГЕРІ» 154
Қожағұлов С. Қ.
ІЛИЯС ПОЭЗИЯСЫНДАҒЫ АБАЙ ҮЛГІСІ 160
Қожағұлов С. Қ.
АРХИТЕКТОНИКАЛЫҚ ҮЙЛЕСІМ ТАПҚАН ОРТАҚ ТУЫНДЫ 165
Қожағұлова Н.С.
І.ЖАНСҮГІРОВТІҢ «ҚҰЛАГЕР» ПОЭМАСЫНДАҒЫ ЖЫЛҚЫ ТҮСІНІҢ
АТАУЛАРЫ 168
Қожақова Г.Е., Құлынтаева Т.Б.
І.ЖАНСҮГІРОВ ШЫҒАРМАЛАРЫНДАҒЫ ОНИМДЕРДІҢ СӨЗЖАСАМЫ МЕН
ГРАММАТИКАЛЫҚ ҚҰРЫЛЫМЫ 171
Компыш А.
ІЛИЯС ЖАНСҮГІРОВ ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫН ЖОҒАРЫ СЫНЫПТА
ОҚЫТУ 180
Купчишин А.И., Уразова М.С.
СНИЖЕНИЕ ВЫБРОСОВ ПРИМЕСЕЙ И ВРЕДНЫХ ОТХОДОВ В ПРОМЫШЛЕННЫХ
ОБЪЕКТАХ 183
Құсайынова К.Е.
І.ЖАНСҮГІРОВ ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫН ОҚЫТУДАҒЫ ИННОВАЦИЯЛЫҚ БІЛІМ
БЕРУДІҢ ТИІМДІЛІГІ 187
Кыяхметова Ш.А.
ЖАЗУШЫ ТҰЛҒАСЫ ЖӘНЕ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ТАЛДАУ 190
Мәдібаева Қ.Қ.
ІЛИЯС ЖАНСҮГІРОВТІҢ «АБАЙ КІТАБЫ» МАҚАЛАСЫ ХАҚЫНДА 194
Молдабаева Ж. К.
«КӨКТЕМНІҢ» ПОЭТИКАЛЫҚ СУРЕТТЕМЕСІ 199